

Fotók: Gál Efraim

Örömrre ítéelve

Ha a drog egy fallal körbezárt város, akkor ki engedélyezi vagy tiltja a kijárást? Vajon ha az embernek több száz kulcsa lenne az örömhöz, bárhova bezárhatnák? Nem tudom. Nem ma töltöm be a tizennégyet. Nem nyilvánítottak még bűnelkövetőnek. Nem ítélt a bíróság három évig tartó javítónevelésre. Nem tudom, van-e, de kell lennie, ahogy odavezető útnak, úgy kifelé is egy vészjáratnak.

Már jön is egy hölgy, aki mint egy örömmőr, sorra nyitja előttem az Aszódi Javítóintézet ajtóit. Ő *Suba Éva*, aki egyetlen nőként mint koterapeuta segít a *Farkas Gábor* „örömménész” és a „szeánszaikra” járó tízegynéhány fiú mellett. Ezek a fiúk nem önként választják meg, mit hagynak a falakon kívül. Sok mindent kizárhatnak, de van, amit nem: egy zugot, ahol az ember be kell, hogy vallja, javításra vár. Mielőtt túl hamar belépünk a régi épületbe, Éva meg-megállít. A fiúk nap mint nap ezen a helyen sorakoznak fel, míg az életterüket jelentő otthonból átlépnek az intézeti foglalkozásokra. Attól, hogy a rítus értük van, nem mindig könnyű elfogadni. Hiába segít áthangolódni egyik jelenlétből a másikba, ha az ember nincs hozzászokva a szertartások összetartó erejéhez.

Évának minden lezárt folyosóhoz van kulcsa. Kivéve a kápolnát. Azt nem ő nyitja. Az egyetlen hely, ahol a fiúk csak ugyanolyan bűnösök, mint bárki más.

Éva büszkén meséli, hogy négy fiú már életre szóló döntést hozott, megkeresztelkedtek, pedig még kisebb döntésekre sem értek meg.

Farkas Gáborral két ajtónyitás közt ismerkedünk meg. Azt mondja, sokat elárul az emberről, hogy milyen kemény drogot használ: ki-kik maga dönti el, milyen kemény bánásmódot érdemel önmagával szemben. Gábor finomabban bánt magával, ő más utat választott: legyen az akár örömfestés, akár örömmzene. Mert míg a szerek – Gábor szavaival élve – olyan kapukat döngtetnek bennünk, amelyek kitérésére nem vagyunk felkészülve, addig a szertelen öröm csak olyan ajtót nyit meg bennünk, amelynek a léte-ről talán sohasem tudtunk, pedig a kulcsa már rég a kezünkben van.

Az Édenkert Guernicája

Kísérőim első körben az Édenkertbe visznek. Egy egész falat borító festmény előtt állunk. Az intézet Guernicájából

Vajon, ha az embernek több száz kulcsa lenne az örömhöz, bárhova bezárhatnák?

több mint harminc foglalkozás alatt született meg az Édenkert. A művészetterápiás csoportfoglalkozások első felében csak felkészültek mindarra, amit a terápia második felében falra festettek: a bennük zajló folyamatokat.

A kép lehetne az én polgárháborúja, ahol mind az ellenfél, mind a védelem én vagyok. Remélem, akik festették, már nem háborúznak, és a harc abban a pillanatban megszűnt, ahogy a fal túloldalára kerültek, és ma már csak gyönyörködnek a saját festményükben.

– *Együtt festettétek a fiúkkal?* – fordulok Gáborhoz.

– G.: A kép Csorba Simon László művészetterapeuta irányítása alatt készült, aki művészetével mintegy terápiásan hatott. Zsemberovszky Márta művészeti csoportvezető segítségével festették a fiúk, s én mint nevelőtanár vettem részt a festésben.

– *Hányan készítettétek?*

– G.: Tizenegy fővel indult a művészetterápiás csoport. A festés már egy folyamat része volt. Akadtak, akik elkészítették a saját egyéni képeiket, azután kiszálltak. Számukra a folyamat itt megállt. Öten maradtak. Gyakorlatilag ők öten festették meg én. Így született a Majális című kép.

– *Ilyenkor adott a téma, vagy szabadon választható?*

– G.: Minden azon múlik, hogy alakul a folyamat. Az *Ádám és Éva a paradicsomban* volt az első kép. A történet folytatásának szántuk az eredetileg Édenkertnek készült falfestményt.

– *Hogy készült a kép?*

– G.: Alapja a gyerekek sablonjaiból áll össze. A képen szó szerint ők maguk vannak körberajzolva, követve a különbözőféle fázisokat, amelyeken átmentek a folyamat alatt. Az alapkaraktereken látható díszítések és minták már teljesen az ő agyszüleményeik. Mondhatni, ott már egészében magukévá tették a képet. A díszítőelemek már egyáltalán nem sab-

lonosak, jóval dinamikusabbak. S számomra van a képnek szakrális tartalma. Van egy központi alak, aki az egyik kezét az ég, illetve a madár felé nyújtja, a másikkal pedig a föld felé mutat.

– *Érdekes, hogy nincs egyetlen kiszoruló figura sem, mind egymásba kapaszkodnak, vagy legalábbis egymáshoz érnek.*

– G.: Ami egyébként hűen tükrözi a csoport akkori állapotát: jellemző az állandó kontaktus; a gyerekek, ha nem is folyamatosan érintkeznek egymással, de mindenképpen van köztük valamiféle testi kontaktus. Ha tehetik, és az ember nem passzolja le őket, a gyerekek állandóan keresik, hol érinthetnek meg, vagy hogy miként kaphatnak egy kis simogatást.

– *Ez bizalmat takar, s még „hagyományos” körülmények közt sem természetes. Elég a 7-es buszra gondolni, ahányszor összekoccanunk, az az első reakció, hogy „Jaj, hozzám értek!”*

– G.: A testi kontaktus keresése többnyire egy hiányállapotot takar, és valamiféle szeretethiány kielégítése. Biztos vagyok benne, hogy amikor egy gyerek rátekeredik a másikra, tudat alatt energiát akar elvenni. A kérdés az, hogy a másik adja-e. Érdekes, hogy olykor sokkal több energiába kerül ellenállni, mint engedni, hogy elszívják az embertől az erőt.

– *Biztos, hogy egy gyerek, aki energiát akar elvenni, vállalja a konfliktust, ami azzal jár? Lehet, hogy annyira nincs hozzászokva, hogy fogalma sincs, hogyan kezelje. Legtöbbször épp az elől menekül, amire leginkább vágyik, nem?*

– É.: Szívesen elmenekülne, de annál sokkal többet jelent számára, hogy kapjon némi szeretetet, úgyhogy inkább vállalja, még ha kudarcot is szenved.

– *Ez ennyire természetes egy javítóintézetben?*

– É.: A gyerek nagyon jól tudja, hogy itt nem szenvedhet kudarcot, mert egy terápiás kapcsolatban sokkal több

megengedhető, mint egy szokványos felnőtt-növendék viszonyban. Ahogy letelik az a másfél óra, újra visszaáll a szokott rend.

Örömszene

Választása egy javító fiúnak is van! Van ott tíz-egynéhányan, akik úgy döntöttek, magukhoz ölelik a sérüléseiket, akár elszenvedték, akár elkövették azokat. Ha nem kötelezik őket, talán sohasem szoknak rá az életre, és soha nem tudják meg, hogy őket is örömmre ítélték. Akik kivárvák, azoknak újra megnyílhat az Édenkert.

Ez az út azonban hosszú, s amilyen hosszú lefelé, olyan hosszú felfelé is. Viszont a gyógyuláshoz néha elég egy profán járókeret meg néhány ráakasztott síp. S persze egy oltalmazó személy, aki megvárja, míg összegyűjtök magamban minden rosszat, kizenélem magamból, és kiűzöm a paradicsomomból.

– *Ki keresztelte el a szakkört örömszenének: ti, a terapeuták vagy a fiúk?*

– G.: Ez a fogalom már régóta létezik a zenében.

– *Terápiás értelemben vagy tisztán a zenében?*

– G.: A zenében azt nevezik örömszenének, amikor a profi zenészek csupán a

zene örömeért játszanak. Ez a zeneterápiának is része lehet.

- Minden fiúnak kötelező valamilyen művészetterápiára járni, vagy saját maguk dönthetnek?
- G.: Ebben mindig benne van az önkéntesség: aki önként jön a foglalkozásokra, az önként dönt úgy, hogy betartja a szabályokat.
- É.: Jó pár gyerek jár örömeire, aki korábban rendesen narkós volt, kőkeményen szúrta magát, nemcsak szombatonként pörgött be egy kicsit. Önként jöttek, és vállalták, hogy amíg itt vannak, addig csak drog nélkül pöröghetnek.
- A közös „szeánsz” még igencsak kísérleti

stádiumát éli. Ez lesz az ötödik alkalom. A fiúk beleavatkozhatnak valamennyire a folyamat alakulásába?

- É.: Határozottan azt tudom mondani, hogy nem, és azt, hogy igen. Mert minden egyes foglalkozásra készül egy vázlat. S csak mire véget ér a foglalkozás, vesszük észre, hogy nem is azt csináltuk, ami le van írva, ennek ellenére fergeteges alkalom volt.
- G.: Mindig van egy előzetes terv. De szándékosan nem hívom módszernek. Mert semmi módszeresség nincs a dolgban. Jobb szeretek folyamatot mondani. Magát a folyamatot tudom adaptálni az adott tervre.
- Mint amikor előttünk a kotta, de csak improvizálunk?
- G.: Az improvizáció arra is érvényes, amikor megjelenik egy konfliktus. A folyamat szempontjából egyedül az lesz irányadó, hogy a gyerek hogyan építi tovább az adott szituációt zenei eszközök-

kel. Anélkül, hogy kilépne a keretből, hogyan lép tovább a következő helyzetbe. Az már a mi feladatunk, hogy csoportvezetőként tudjuk az adott helyzetet értelmezni és lereagálni.

- Még ha nincs is kötelező forgatókönyv, hogyan zajlik egy ilyen közös másfél óra?
- É.: Úgy szoktuk kezdeni, hogy körbeülünk. Az első kérdés az, hogy ki hogyan érzi magát; kivel mi történt a héten.
- Mindig van történetmesélés, mielőtt elkezdődne a zene?
- G.: A dinamika időnként megköveteli, hogy ugyanúgy legyenek tudatos elemek, mint nem tudatosak, s ez rugalmasságot kíván a részünkről. Ha kell, párbeszédés játékos elemeket is beépítünk. Persze a beszélgetés lehet nonverbális is. Mindenki kiválasztja magának a hangszerét, megszólaltatja, és a zene nyelvén keresztül mondja el, hogy épp most hogy érzi magát. Ez viszont már a csoport szintjén történik, tehát odafigyelünk a másokra.
- Az nélkülözhetetlen, hogy ne csak magamra találjak, de a másokra is reagáljak?
- G.: Kezdetben van az egyén, aki rátalál a saját hangjára, saját magára. Majd az egyének összehangolódnak, mint egy csoport. Pszichológiailag eltűnik a racionális én.
- É.: Gyakorlatilag a bal agyfélteke kapcsol, a jobb oldalon lévő érzelmek pedig működésbe lépnek. Ahogy Gábor szokta mondani, a káoszról haladunk a rend felé. Káoszon azt értjük, hogy keressük egymás hangulatát. Mindenki játssza a magáét, és körülbelül három-négy perc múlva egyszer csak kialakul egy háborzongató, libabőrödő együtt zenélés, amely olykor legalább nyolc-tíz percen át is eltart.
- A hangszerek szabadon választhatók?
- É.: Igen. A választás magukból a gyerekekből jön, minden instrukció nélkül.

Az egyik gyereknek például van egy csörgő a csuklóján, előtte két dob és mellette még egy ütős hangszer. Mindegyiknek más és más a hangja. S mára már olyanra ismerik a hangszereiket, hogy ismerik a tulajdonságaikat is.

– *Amikor az ember zenél, nemcsak jó, de rengeteg rossz érzés is felgyülemlik benne. A fiúk szívesen kiteszik magukat egy ilyen kiszámíthatatlan erőnek?*

– G.: Ha egyszer ki lett mondva a cél, hogy alakítsunk ki egy pozitív hozzáállást, akkor abba belefér a fájdalommal való találkozás is. A negatívummal való találkozás egy ilyen helyzetben átfordítható, átalakítható. Egy élmény attól lesz számunkra negatív, hogy milyen belső tartalommal érintkezik bennünk. Az mind a nevelő, mind a résztvevő közös felelőssége, hogy mindaz a rossz hogyan fordul át, vagy hogy miként fordítható meg. Állítom, hogy aki ebbe a csoportba jár – a legcsendesebbtől a legvadabbig –, az még sohasem ment el innen negatív érzésekkel. Mert aki eljön, az már vállalja, hogy a zene által kiadja magát. Ez nem feltétlen pozitív élmény, viszont onnantól kezdve, hogy megjeleníti, kirajzolja, kibeszéli vagy kizenéli magából, már lehet vele mit kezdeni.

– *Mi történik, ha a gyerek konfliktusba kerül saját magával, mert ami a hozott értékrendjében jónak számít, az az intézet vagy a társadalom által képviselt normarendszerben rossz? Ha nem lennék együttműködő, a zene akkor is kimoszthat bennem tudat alatt berögzült struktúrákat?*

– É.: Van gyerek, aki ragaszkodik a megszokott mintákhoz, és kizárólag a kapott mintákon keresztül tudja a gondolatait kifejezni. Azonban akadnak olyanok is, akik képesek a zenével improvizálni és a saját gondolataikat új módon megfogalmazni, kifejezni.

– *Vannak lefektetett szabályok?*

– É.: Lehetnek íratlanok is, de mind a gyerekek, mind a felnőttek tisztában kell lennie vele, hogy az alatt a másfél óra alatt, illetve ha az letelik, akkor mik a szabályok. A zeneszakkörön viszont valóban rögtön az első foglalkozáson le

van fektetve, hogy mik a határok, és azok automatikusan be is tartódnak. A gyerek nagyon is tudja, akár jót tesz, akár rosszat követ el, hogy a tetteinek mi lesz a következménye. Akkor is, ha azelőtt a kinti életében ilyet még nem tapasztalt. Tisztában van vele, hogy ha megszökne, biztos zárt csoportba kerül majd, s ennek komoly következményei lesznek. Például nem mehet legközelebb szabadságra.

– *A szabály elég lenne a felelősségtudathoz?*

– É.: Ez nagyon jól működik, függetlenül attól, hogy a gyerek esetleg még életében nem találkozott a felelősségtudattal. Talán a kiszámíthatóság miatt.

– *Mert fordított helyzetben tudja, hogy ő is ilyen bánásmódra számíthat?*

– É.: Igen. Ami rettentően fontos számára. Mert lehet, hogy korábban csak úgy kifolyt az élete a tenyeréből.

– *Mi a legfontosabb szabály?*

– É.: Az alkalmazkodás. A másik gondolatainak tiszteletben tartása rendkívül fontos. Az jó, ha a gyerekek már képesek figyelni a másokra és reagálni egymásra bármilyen minősítés nélkül.

– *Ti ugyanolyan aktívan részt vesztek a folyamatban. Nektek mint terapeutáknak ugyanaz a célotok, mint a gyerekeknek?*

– G.: Ez egy együttes élmény. Csoportvezetőként általában én adom meg a közös zenélés alapját. Például elkezdek fújni egy csövet.

– É.: Ami lehet, hogy egy öt centi átmérőjű PVC szennyvízcső.

– *Tehát nem pusztán egy snassz mezei cső.*

– É.: Épp ez az, hogy csupán egy snassz mezei cső...

– *Úgy értem, hogy egy cső sok mindent jelenthet.*

– É.: Így van! S a kérdés az, hogy mennyi mindent lehet kihozni egy csőből. Vajon hányan tudják azt a csövet úgy megfújni, mint Gábor? Ennyi elég, s a rangsorok máris szépen leosztódnak a gyerekek között.

– *De gondolom, itt minden hiba lehetőség a kísérletre.*

– É.: Itt nincs hibázás.

A szertelen öröm csak olyan ajtót nyit meg bennünk, amelynek a létéről talán sohasem tudtunk, pedig a kulcsa már rég a kezünkben van.

Biztos ők is érzik, mennyi energiát adunk és kapunk egy közös zenélés alatt!

- G.: Én úgy értelmezem, hogy ha egy gyerek már átfújja magát a csövön, ott már megtörténik a transzformáció, egy átfordítása a helyzetnek.
- É.: Őszintén megmondom, hogy nekem tényleg az a célom, hogy legyen a fiúknak egy felhőtlen másfél órájuk, ami egy narkósnak nem kis dolog. S ez eddig még mindig sikerült! Ez még nekik és nekünk is egy első felismerés. A plakátra sem véletlenül kerültek épp azok a hívószavak – egyértelműen prevenció jelleggel –, hogy jelezzük: kemény drogok nélkül is lehet pörögni, elszállni! Olyan felhívó mondatokat fogalmaztunk meg, hogy: Ne csak szívjál, fújjál is! Így üsd ki magad! Lesz köcsögduda meg nyenyere!
- Vagyis a szenvedélyek legyőzése nemcsak szabályokkal történhet, hanem egy még erősebb szenvedéllyel is?
- G.: Én csak úgy szoktam fogalmazni, hogy mi „endorfinisták” vagyunk! Komolyan elvonási tüneteink vannak, ha nem zenélünk! A múlt alkalmon is úgy kiterültünk a végére, mint egy napos rétre! Nem is biztos, hogy muszáj egy érzést megfogalmazni. Lehet, hogy csak hozok egy szimbólumot, amelyben a gyerek is megtalálja magát anélkül, hogy feltétlenül tudatosítani kellene benne a szimbólum jelentését. Egy ilyen közös élmény a pszichológustól is leginkább azt kívánja, hogy csupán jelen legyen, és figyeljen.
- Vannak a csoportban lelki sérült gyerekek vagy olyanok, akikkel kiszámíthatatlan az együttműködés?
- G.: Én úgy nevezem őket, hogy érzel-

mileg sérült gyerekek. Vannak köztük a korrekciós csoportból is, akik mentálisan sérültek. Ők lelkileg érzékenyebbek. S véleményem szerint nagyon jó, hogy vannak. Mert a legérzékenyebb mindig a jelző szerepét tölti be a csoportban.

- É.: Mindig vannak olyan személyiségek, akik energiavámpírok. Ahogy elkezdesz velük beszélgetni, érzed, hogy egyre gyengülsz, ahogy szívja le az energiádat. Itt, zenélés közben viszont elképesztő energiaáramlás kezdődik el köztünk! Hihetetlen sok energia jön ki belőlem, de épp ugyanannyit kapok vissza a gyerekektől. Biztos ők is érzik, mennyi energiát adunk és kapunk egy közös zenélés alatt!

- Talán mert nem csupán egyes emberektől vándorol az energia egy másikig, hanem a körben eggyé válva közös az adok-kapok. Itt vagy mindenki elszívja az erőt, vagy mindenkítől elszívják.

- É.: Igen, ahogy az energia körbejár, valahogy soha nem lesz kevesebb. Sőt mindig többlettel zárjuk a kört.

- Ilyenkor elfelejtitek, hogy csoportvezetők vagytok?

- É.: A közös zenélés alatt mindenképpen.

Lassan elfelejtem, hogy a történet hol is kezdődött. Éva visszakisér az első kapuig. Azt mondja, mindennap arra ébred, hogy talán ma megváltja a világot. Aztán önként visszamegy, és a kapu bezáródik. Az öröm bennmaradt. Náluk. Állítom, hogy ők tizenvalahányan igenis öröme itéltettek.

Sipos Márta